

Wie goed doet... komt nooit in het journaal (en dat is een groot probleem)

(1) In Kapelle moest er een wachtlijst komen – niet voor vluchtelingen, maar voor vrijwilligers. De gemeente kondigde aan dat er tweehonderd
5 mensen uit Syrië zouden komen en een paar uur later hadden honderdvijftig bewoners zich gemeld. In Ootmarsum en Oud-Beijerland gebeurde hetzelfde. In die laatste
10 gemeente meldden zich zelfs meer vrijwilligers dan vluchtelingen.

(2) Terwijl het kabinet inzet op 'sobere opvang' staan er duizenden Nederlanders te dringen om te helpen. Terwijl intellectuelen soebatten over quota voor vluchtelingen zijn er voorlopig alleen quota voor vrijwilligers. Velen nemen ondertussen het heft in eigen handen. Zo puilt de
15 oude moskee in de Utrechtse wijk Lombok uit van de kledingpakketten.

(3) De sociale media doen hun naam ineens eer aan. "Wat er ook nodig is," zo schrijft een Amsterdamse
25 hulpverlener in *de Volkskrant*, "via oproepen op Facebook is het er binnen een paar uur." De dankbaarheid onder vluchtelingen is dan ook groot. In Utrecht schreven de vluchtelingen een brief aan de burgemeester: "Ons verblijf in uw stad was kort maar hartverwarmend. Weten dat
30 [we] op de hulp van onze medemensen kunnen rekenen, geeft ons [...] vertrouwen in het leven en de mensheid."

(4) Vertrouwen in de mensheid? Wacht even – voor veel mensen geldt eerder het tegenovergestelde.
40 We zijn in de afgelopen weken overspoeld met berichten over vechtpartijen, bestormingen en scheld-

kanonnades. Ik heb geen voorpagina gezien over een bijeenkomst waar
45 bewoners rustig met elkaar in gesprek gingen. En de reden is simpel: het goede is zo alomtegenwoordig dat we het niet zien, zeker niet op het journaal.

(5) Deze blindheid is niet zomaar iets van de laatste tijd. Het gaat ook verder dan de neiging van journalisten om te focussen op slecht nieuws. We hebben het hier over een oeroud
55 mensbeeld. Eeuwenlang hebben filosofen betoogd dat we ten diepste beesten zijn. Van Augustinus tot Hobbes tot Nietzsche tot Freud – wijsgeer na wijsgeer heeft geschreven dat de mens eigenlijk egoïstisch is en de beschaving slechts een dun laagje vernis.

(6) Pas in de afgelopen decennia zijn er honderden studies verschenen
65 waaruit blijkt dat dit mensbeeld simpelweg niet klopt. Natuurlijk, de meeste mensen zijn geen heiligen. Dat neemt echter niet weg dat we van nature geneigd zijn tot samenwerking en altruïsme.

(7) Mensen hebben allerlei redenen om anderen te helpen. Soms zijn ze intrinsiek gemotiveerd, soms willen ze hun reputatie opvijzelen, soms
75 apen ze anderen na. Hoe het ook zij: bijna de helft van de Nederlanders doet vrijwilligerswerk, 60 procent is bereid een buurtgenoot te helpen en één op de acht zou zelfs een vluchteling in huis willen nemen. Zogenaamd 'prosociaal' gedrag is niet
80 uitzonderlijk. Het is het water waarin we zwemmen.

(8) Maar waar komt ons zwarte mensbeeld dan vandaan? Het punt is niet dat mensen denken dat ze zélf egoïstisch zijn. Integendeel, uit de meeste onderzoeken blijkt dat we onszelf en onze directe omgeving bovengemiddeld sociaal vinden. Pas als het gaat over de mensen die we niet kennen, worden we pessimistischer. “Ik ben goed, wij zijn slecht”, dat is het dominante mensbeeld. Het eerste weten we uit ervaring, het tweede zien we op televisie.

(9) Op 29 augustus 2005 brak de hel los in New Orleans. Op 53 verschillende plekken begaven de dijken het waardoor maar liefst 80 procent van de stad onderliep. De orkaan Katrina werd de grootste natuurramp in de geschiedenis van de Verenigde Staten. Ten minste 1.836 mensen kwamen om.

(10) Het duurde niet lang of de kranten stonden vol met berichten over plunderingen, verkrachtingen en schietpartijen. Er deden allerlei verhalen de ronde over scherpschutters die reddingshelikopters onder vuur namen en gangsters die al plunderend en verkrachtend door de straten zwierven. De hoofdcommissaris van de politie zei dat de stad weggleed in anarchie en de gouverneur van Louisiana vreesde hetzelfde: “Wat mij het meest boos maakt, is dat rampen als deze vaak het slechtste in mensen naar boven brengen.”

(11) Het was dit beeld van New Orleans dat de wereld over ging. “Het vernis van de beschaving is heel dun”, kopte *de Volkskrant*. De filosoof Ger Groot schreef in *De Groene Amsterdammer* over “de verdamping van de publieke moraal”. H.J.A. Hofland piekerde in *NRC Handelsblad* over “de versleten remmen van de beschaving”.

Dezelfde krant liet een stuk van de historicus Timothy Garton Ash vertalen. Hij wond er geen doekjes om: “Haal de basiselementen van het ordelijke, beschaafde leven weg – eten, onderdak, drinkwater, een minimum aan persoonlijke veiligheid – en wij vallen binnen een paar uur terug in een hobbesiaanse¹⁾ oerstaat, een oorlog van allen tegen allen. [...] de meesten gaan het grootste deel van de tijd een meedogenloze strijd aan om te overleven als individu en als soort. Een paar worden tijdelijk engelen, de meesten worden weer apen.”

(12) De Britse historicus vreesde dat we zulke explosies van barbarij steeds vaker zouden meemaken.

New Orleans had een klein gaatje geopend in “de dunne korst op het kolkende magma van de menselijke natuur”. En de natuurramp had duidelijk gemaakt wat er onder de oppervlakte schuilt. Een monster.

(13) Pas veel later, toen de journalisten waren verdwenen, het water was weggepompt en de columnisten een nieuw onderwerp hadden gevonden, ontdekten wetenschappers dat er iets heel anders was gebeurd in New Orleans. De stad was niet overspoeld door egoïsme en anarchie. De stad was overspoeld door samenwerking, empathie en heldhaftigheid.

(14) Zeker, er waren voorbeelden van asociaal gedrag te vinden. Maar onderzoekers van het Disaster Research Center van de Universiteit van Delaware concludeerden in 2006 dat “de overweldigende meerderheid van het spontane gedrag prosociaal was”. Honderden groepen werden geformeerd om mensen te redden. Een van die groepen noemde zich de Robin Hood Plunderaars: elf vrienden

die voedsel, kleren en medicijnen uitdeelden onder de mensen in de
180 grootste nood.

(15) Het geluid van de scherp-
schutter bleek achteraf de klep van
een gastank te zijn. De hoofd-
commissaris moest uiteindelijk toe-
185 geven dat hij geen enkel officieel
verslag van moord of verkrachting
had. En inderdaad: er was veel
geplunderd, maar dan vooral door
groepen die samenwerkten om te
190 overleven, soms zelfs met de politie.
Individueel plundergedrag was zeld-
zaam en werd sterk afgekeurd.

(16) Katrina voldeed aan het weten-
schappelijke beeld van hoe mensen
195 op rampen reageren. Het Disaster
Research Center heeft op basis van
bijna 700 veldstudies vastgesteld dat
er – in tegenstelling tot wat je altijd in
films ziet – nooit totale paniek uit-
200 breekt en er nooit sprake is van een
vloedgolf van egoïsme. Het aantal
misdaden – moord, diefstal, ver-
krachting – daalt doorgaans. Mensen
blijven rustig, ze raken niet in shock
205 en ze komen snel in actie. “En hoe-
veel er ook geplunderd wordt,” zo
merkt een van de oprichters van het
onderzoekscentrum in Delaware op,
“het verbleekt altijd bij het wijdver-
210 spreide altruïsme dat leidt tot het
gratis en massale geven en delen
van goederen en diensten.”

(17) Het beeld dat geschetst wordt in
de media is steevast het omgekeerde
215 van wat er op de rampplek gebeurt.
Als de wereld vergaat, is het niet
ieder voor zich, maar een voor allen
en allen voor een. Als de dijken bre-
ken, worden we geen apen, zoals de
220 Britse historicus Timothy Garton Ash
verzuchtte, maar excelleren we juist
in menselijkheid.

(18) De ramp in New Orleans is een
extreem voorbeeld, maar de dyna-

225 miek is steeds dezelfde: er is een
collectieve tegenslag, er komt een
golf van samenwerking, die vervol-
gens weer de kop wordt ingedrukt
door de op hol geslagen nieuws-
230 fabriek. Dankzij jaren van onderzoek
weten we dat met name de televisie
ons wereldbeeld verpest. “Hoe meer
je televisie kijkt, hoe sneller je ge-
neigd bent om te denken dat mensen
235 inherent zelfzuchtig zijn”, zo conclu-
deert Matthieu Ricard op basis van
onderzoek van de Universiteit van
Pennsylvania. Dat heeft niets te
maken met de televisie zelf – het ligt
240 aan de inhoud van de programma’s
(programma’s met een positiever
mensbeeld kunnen goed gedrag
stimuleren).

(19) Neem de vluchtelingencrisis: als
245 mensen zich nu zorgen maken over
vechtpartijen, verkrachtingen en een
‘onhoudbare’ toestroom, dan heeft
dat alles te maken met wat ze op
televisie zien. De mensen met de
250 sterkste mening over vluchtelingen
hebben er vaak het minste mee te
maken. Natuurlijk, onze vrienden,
familie en burens vertrouwen we wel,
want die kennen we. Maar de rest
255 van Nederland, en de nieuwkomers?
Die kennen we alleen van televisie.

(20) Misschien begint een beter
mensbeeld met het vertellen van een
ander verhaal. Iedereen weet dat
egoïsme, racisme en haat bestaan.
Maar altruïsme en naastenliefde zijn
evengoed onderdeel van onze
260 natuur. En belangrijker nog: we
kunnen deze typisch menselijke
eigenschappen verder trainen en
stimuleren. Dat kan met construc-
tieve journalistiek, het kan in het
onderwijs en het kan door mensen bij
elkaar te brengen.

270 **(21)** Het punt is: mensen worden niet
goed of slecht geboren. Ze worden

geboren met de potentie om goed of
slecht te worden. In Nederland, een
van de veiligste en rijkste landen ter
275 wereld, zijn we al ver gekomen. Onze
beschaving is geen dun laagje
280 vernis, het is een dikke vetlaag die
ons warm houdt, zelfs als de dijken
doorbreken. Maar dat is geen reden
om op onze lauweren te rusten.

naar: Rutger Bregman

uit: www.decorrespondent.nl, geraadpleegd op 12 december 2016

Rutger Bregman is historicus en auteur.

noot 1 hobbesiaans: naar het idee van de Engelse filosoof Thomas Hobbes (1588-1679) die aangaf dat mensen van nature beesten zijn en dat beschaving het beest in de mens in toom houdt

Tekst 1 Wie goed doet... komt nooit in het journaal (en dat is een groot probleem)

- 1p 1 Welke uitspraak over de inhoud van de alinea's 1 tot en met 3 van tekst 1 is juist, in relatie tot de inhoud van alinea 4?
De alinea's 1 tot en met 3 beschrijven
- A actuele situaties die aantonen dat vluchtelingen in Nederland welkom zijn, terwijl uit alinea 4 blijkt dat ze dat niet zijn.
 - B anekdotes die er aanleiding toe geven dat de Nederlandse media gewantrouwd worden, wat bevestigd wordt in alinea 4.
 - C de wensen van het Nederlandse volk en die van het kabinet, waartussen een tegenstelling bestaat die duidelijk wordt in alinea 4.
 - D voorbeelden van positief nieuws over vluchtelingen, terwijl in alinea 4 staat dat die voorbeelden niet in het nieuws komen.

“Vertrouwen in de mensheid? Wacht even – voor veel mensen geldt eerder het tegenovergestelde.” (regels 37-39)

Hieronder staan vier beweringen over deze uitspraak.

- 1 De uitspraak benadrukt dat het ongepast is voor de mensen om geen vertrouwen te hebben in de mensheid.
- 2 De uitspraak maakt de mensen belachelijk die geen vertrouwen hebben in de mensheid.
- 3 De uitspraak versterkt de tegenstelling tussen de mensen die wel en de mensen die geen vertrouwen hebben in de mensheid.
- 4 De uitspraak zet de lezer op het verkeerde been om zo het standpunt over vertrouwen in de mensheid subtieler te maken.

- 1p 2 Welke bewering is juist?
- A 1
 - B 2
 - C 3
 - D 4

Na de inleiding kan tekst 1 worden onderverdeeld in vijf delen, waarin achtereenvolgens de volgende deelonderwerpen centraal staan:

deel 1: De oorsprong van de negatieve visie op de mens

deel 2: Een illustratie van het kantelen van een geschetst mensbeeld

deel 3: Algemene wetenschappelijke bevindingen over menselijk gedrag bij rampen

deel 4: De rol van de televisie bij de totstandkoming van een mensbeeld

deel 5: Aanbevelingen om te komen tot een positiever mensbeeld

- 1p 3 Bij welke alinea begint deel 2?
- 1p 4 Bij welke alinea begint deel 5?

“Ik ben goed, wij zijn slecht” (regel 93)

- 1p 5 Wat wordt met deze zin bedoeld binnen de context van tekst 1?
- A De mens is van nature geneigd het goede te doen, maar in groepen komt al snel het slechte in de mens naar boven.
 - B Er bestaan veel individuele interpretaties van ‘goed’ en ‘slecht’, waardoor niet collectief vast te stellen is wat goed en slecht is.
 - C We zijn ervan overtuigd dat we zelf het goede doen, maar in de praktijk blijkt de mens als soort toch slecht voor de wereld.
 - D Wij vinden de mens als soort slecht door wat we over anderen horen en zien, maar we vinden onszelf een positieve uitzondering.

- 1p 6 Welk van de onderstaande uitspraken geeft de beste karakterisering van de alinea’s 9 tot en met 12?

De alinea’s 9 tot en met 12 bevatten

- A argumentatie voor het standpunt dat het gedrag van de mensen in New Orleans schandelijk is.
- B de toelichting bij de ontdekkingen van de wetenschappers over mensbeelden.
- C een beschrijving van de werkwijze van de media en de gevolgen daarvan aan de hand van de ramp door de orkaan Katrina.
- D voorbeelden van een situatie waarin mensen elkaar nodig hebben.

“New Orleans had een klein gaatje geopend in ‘de dunne korst op het kolkende magma van de menselijke natuur’. En de natuurramp had duidelijk gemaakt wat er onder de oppervlakte schuilt. Een monster.” (regels 150-155)

In alinea 14 wordt plundergedrag beschreven.

- 1p 7 Waarom ondersteunt dit plundergedrag niet het beeld dat de mens een monster is?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

- 1p 8 Welke functie hebben de alinea’s 13 tot en met 15 ten opzichte van de alinea’s 9 tot en met 12?

De alinea’s 13 tot en met 15

- A nuanceren het door de journalisten geschetste mensbeeld in de alinea’s 9 tot en met 12.
- B ontkrachten het beeld van de journalisten uit de alinea’s 9 tot en met 12.
- C relativeren de problemen van de mensen in New Orleans uit de alinea’s 9 tot en met 12.
- D verklaren de reactie van de media zoals die wordt beschreven in de alinea’s 9 tot en met 12.

“De ramp in New Orleans is een extreem voorbeeld, maar de dynamiek is steeds dezelfde” (regels 223-225)

Verspreid over tekst 1 werkt de auteur die dynamiek ook uit voor de vluchtelingencrisis.

- 6p **9** Vat in het onderstaande schema samen hoe die dynamiek voor de vluchtelingencrisis wordt uitgewerkt in tekst 1. Neem daartoe het schema over en vul het aan.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

fase	uitwerking van de fase voor de vluchtelingencrisis
1	
2	
3 De nieuwsfabriek slaat op hol.	
4	Mensen zien vluchtelingen als een probleem.

De voorbeelden van het nieuws over de orkaan Katrina in New Orleans en over de vluchtelingencrisis in Nederland maken volgens tekst 1 duidelijk wat het uiteindelijk effect is van dergelijke nieuwsberichten over dit soort gebeurtenissen.

- 1p **10** Welk uiteindelijk effect is dat?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

- 2p **11** Welke van de onderstaande zinnen drukt het best uit wat de hoofdgedachte is van tekst 1?
- A De media berichten vrijwel alleen over de slechte kanten van de maatschappij en dat leidt tot een onterecht negatief mensbeeld.
 - B Mensen zijn geen onbeschaafde apen maar worden geboren met de potentie om een goed of slecht mens te worden.
 - C Omdat het goede zo aanwezig is dat we het niet zien, zeker niet in de media, hebben we geen vertrouwen in onszelf en elkaar.
 - D Uit recente ervaring blijkt dat mensen na een ramp meestal rustig blijven en zich vooral sociaal gedragen.

tekstfragment 1

(1) Met welke periode in de geschiedenis we onszelf ook vergelijken, de gemiddelde wereldburger is vandaag slimmer, rijker, gezonder, veiliger en gelukkiger dan ooit eerder. Wereldwijd leven we langer, zijn we meer met elkaar verbonden en eten we meer, smakelijker en gezonder voedsel. Onze wereld is anno 2016 vrediger, schoner en meer gelijk dan die van 1966, 1916 of welke tijd dan ook.

(2) Waarom weten we dat niet? Misschien moeten we beginnen met te erkennen dat we alle ellende die vandaag op ons af komt niet zelf waarnemen, laat staan persoonlijk meemaken. Sterker: met dat 'zelf' gaat het veelal prima. Jaar in, jaar uit laat het Centraal Planbureau weten dat we het humeur van de gemiddelde Nederlander kunnen samenvatten als "met mij gaat het goed, maar met ons gaat het beroerd". Blijkbaar worden we vooral zo somber door wat ánderen ons vertellen. En die anderen, dat zijn de nieuwsgagers van de media. Dat ze ons zo de put in werken, heeft veel te maken met een hardnekkige wet in de journalistiek: "Goed nieuws is geen nieuws."

naar: Ralf Bodelier

uit: De Groene Amsterdammer, 18 mei 2016

"Waarom weten we dat niet?" (tekstfragment 1, alinea 2)

1p 12 Welke verklaring voor deze onwetendheid wordt zowel in tekstfragment 1 als in tekst 1 gegeven?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

1p 13 Welke twee van de onderstaande uitspraken over het tekstdoel van tekst 1 zijn waar?

Noteer alleen de nummers van de twee uitspraken.

- 1 Tekst 1 bestaat voor een belangrijk deel uit uitleg over een verschijnsel en dat maakt dat de tekst als een uiteenzetting opgevat kan worden.
- 2 Tekst 1 bevat belangrijke subjectieve uitspraken van de auteur en dat maakt dat de tekst als een betoog opgevat kan worden.
- 3 Tekst 1 biedt verschillende nieuwe wetenschappelijke inzichten ter overweging aan en dat maakt dat de tekst als een beschouwing opgevat kan worden.
- 4 Tekst 1 is hoofdzakelijk gebaseerd op een voor- en nadelenstructuur en dat maakt dat de tekst als een betoog opgevat kan worden.
- 5 Tekst 1 stelt met name actuele, maatschappelijke kwesties aan de orde en dat maakt dat de tekst als een uiteenzetting opgevat kan worden.
- 6 Tekst 1 zet vooral meningen van deskundigen ter overweging tegenover elkaar en dat maakt dat de tekst als een beschouwing opgevat kan worden.

2p 14 Welke drie van de onderstaande zinnen bevatten informatie die zo belangrijk is dat ze zeker in een beknopte samenvatting van tekst 1 moeten worden opgenomen?

Noteer alleen de nummers van de drie zinnen.

- 1 Het goede wordt zo normaal gevonden dat het ons niet opvalt en de media er niet over berichten.
- 2 De afgelopen tijd zijn er verschillende studies verschenen waaruit blijkt dat ons negatieve mensbeeld niet terecht is.
- 3 Mensen hebben verschillende redenen om anderen te helpen.
- 4 Explosies van barbarij zullen in de toekomst steeds minder vaak gebeuren.
- 5 Een ramp als Katrina voldoet aan het wetenschappelijke beeld van hoe mensen op rampen reageren.
- 6 Onze vrienden, familie en burens vertrouwen we wel, maar de rest van Nederland en nieuwkomers niet.
- 7 Constructieve journalistiek kan zorgen voor een positiever verhaal dan we nu steeds horen en zien.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.